

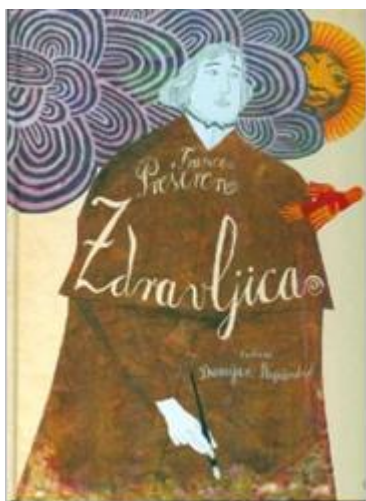
Prešeren, France: **Zdravljica**.

Ilustr. Damijan Stepančič. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2013. (Velike slikanice), 23 str.

| M | 3. stopnja | himna, slikanica + spremna beseda

| domoljubje, domovina, kulturna zgodovina, Slovenija, znamenite osebnosti

Ljubljana : Mladinska knjiga : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2014

V šolskem letu 2013/2014 je Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS podarilo to slikanico tako zlatim bralcem kot prvošolcem. Ta posrečena odločitev ima za posledico to, da imata slikanico dve generaciji posameznikov in naj bi bila na voljo tudi v vsaki osnovnošolski knjižnici. 😊

Slikanica je prevedena tudi v angleščino: France Prešeren: *A toast* – Zdravljica (Mladinska knjiga, 2017).

Zdravljica z ilustracijami Damijana Stepančiča je nekaj posebnega:

Sedmo kitico Prešernove Zdravljice oziroma našo himno zna skoraj gotovo na izust vsak šolar, česar pa verjetno ni moč trditi za ostale kitice. Zdaj lahko Zdravljico ne samo beremo, pač pa tudi gledamo, kajti ilustrator Damijan Stepančič je vsako kitico upodobil z dvostransko ilustracijo in ustvaril razkošno slikanico, ki je (spet) tiste vrste, da pritegne oko mlajših in starejših, v tem primeru starejših morda celo bolj kot mlajših. Zdravljico si je bilo sicer že davno moč tudi ogledovati, in sicer skozi ilustracije Janeza Vidica (bibliofilska izdaja), a tokrat ne gre zgolj za ilustracije, ki so, kot smo pri vrhunskem Stepančiču vajeni, spet nekaj posebnega, pač pa tudi za koncept oziroma celo predvsem za koncept, ki navduši s svojo inovativnostjo in izvirnostjo. Ilustrator se je namreč odločil duha besedila ponazoriti oziroma utelesiti s podobami nekaterih znanih oseb iz slovenske zgodovine, ki jim je skupen napreden, pogumen, svoboden in ustvarjalen duh. Bralec bo tako lahko na ilustracijah poiskal Primoža Trubarja, Edvarda Rusjana, Janeza Poldo, Jožeta Plečnika, Hermana Potočnika Noordunga, Srečka Kosovela, Kristino Brenkovo, Ido Kravanja, Friderika Ireneja

Barago, Rudolfa Cvetka, Rudolfa Maistra, Janeza Vajkarda Valvasorja, Almo Karlin in barona Žigo Herbersteina ter o omenjenih tudi nekaj malega izvedel. (GK)
Vir: <https://www.mklj.si/gradivo/2014-6040/>

SPODBUDE ZA BRANJE, npr. ob 8. februarju, ki ga praznujemo kot Prešernov dan, slovenski kulturni praznik. 😊 Težavnost spodbud se stopnjuje: izbiramo jih glede na starost bralcev, njihovo jezikovno in bralno zmožnost.

I. S knjižne police poberimo vse izdaje *Poezij* Franceta Prešerna in jih razstavimo.

Preberimo besedilo *Zdravljice* iz katerekoli izdaj Prešernovih *Poezij*. Katera kitica je besedilo slovenske himne?

Na listkih pripravimo posamezne kitice *Zdravljice* in posamezne vrstice sedme kitice (himne). Posamezni učenci ali v dvojicah (kar je še bolje!) sestavljajo kitice v pravi vrstni red in sestavljajo v besedilo himne posamezne vrstice sedme kitice.

Temeljiteje spoznavamo besedilo *Zdravljice* in še posebej sedme kitice (himne) – vsebino posameznih kitic obnavljamo, opazujemo obliko kitic v obliki čaše, opazujemo rime idr.

Na spletu poiščemo prevode slovenske himne v tuje jezike:

http://www.vlada.si/o_sloveniji/politichni_sistem/drzavni_simboli/prevodi_besedila_himne_v_nekatere_jezike/

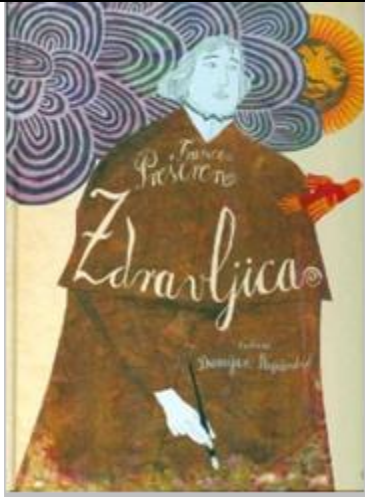
Beremo jih v tistih jezikih, ki jih znamo. 😊

Pogovarjamo se o državnih simbolih Slovenije: himni, zastavi, grbu:

<https://www.gov.si teme/drzavni-simboli/>

II. Preberimo *Zdravljico* v slikanici z ilustracijami Damijana Stepančiča!

Kako občutimo pesem, če jo beremo brez ilustracij, in kako, če jo beremo z ilustracijami?
Ali besedilo samo občutimo kako drugače?

Prijatliji! odrodile
so trte vince nam sladkó,
ki nam oživlja žile,
srce razjásni in oko,
ki utopi
vse skrbi,
v potrtih prsih up budi!

Komú narpred veselo
zdravljico, bratje! čmo zapét!
Bog našo nam deželo,
Bog živi ves slovenski svet,
brate vse,
kar nas je
sinov sloveče matere!

V sovražnike 'z oblakov
rodú naj naš'ga treši gróm;
prost, ko je bil očakov,
naprej naj bo Slovincov dom;
naj zdrobé
njih roké
si spone, ki jih še težé!

Edinost, sreča, sprava
k nam naj nazaj se vrnejo;
otrók, kar ima Slava,
vsi naj si v róke sežejo,
de oblast
in z njo čast,
ko préd, spet naša boste last!

Bog žívi vas Slovenke,
prelepe, žlahtne rožice;
ni take je mladenke,
ko naše je krvi dekle;
naj sinóv
zarod nov
iz vas bo strah sovražnikov!

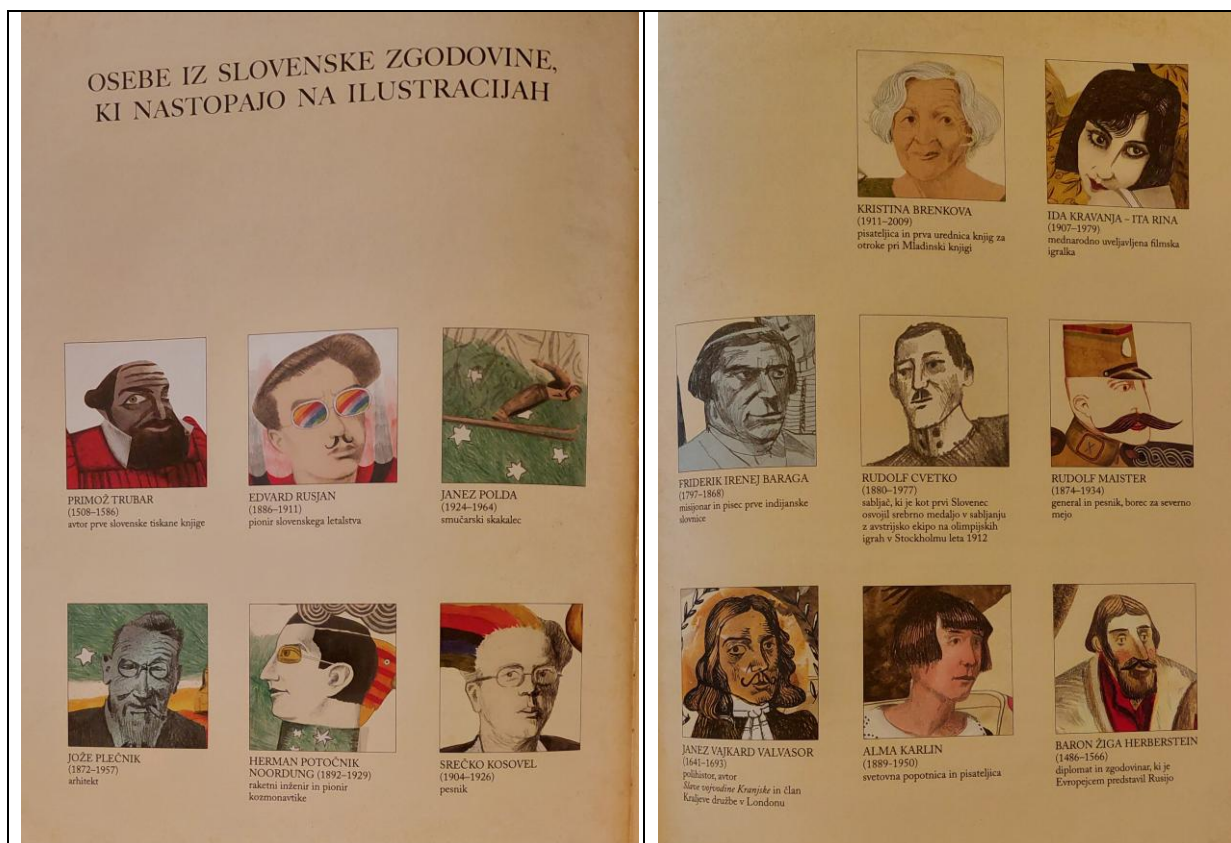
Mladenči, zdaj se pije
zdravljica vaša, vi naš up;
ljubezni domačije
noben naj vam ne usmrti strup;
ker zdaj vās
kakor nās,
jo sŕčno bránit kliče čas!

Živé naj vsi naródi,
ki hrepené dočakat dan,
ko, koder sonce hodi,
prepir iz svéta bo pregnan,
ko rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

Nazadnje še, prijatliji,
kozarce zase vzdignimo,
ki smo zato se zbratli,
ker dobro v srcu mislimo;
dókaj dni
naj žíví
vsak, kar nas dobrih je ljudi!

Pozor: Morda bodo nekateri bralci opozorili, da je na ilustracijah vse preveč dvignjenih kozarcev, da torej posredno lahko promovira pitje, alkoholizem. No, gre vendar za ilustracijo zdravljiice, napitnice!

1. V slikanici je izbor znamenitih Slovencev in Slovenk z različnih področij po izboru ilustratorja Damijana Stepančiča. Pozorno opazujemo ilustracije, stran za stranjo, in skušamo ugotoviti, katere znamenite osebnosti so upodobljene. Pomagamo si s predstavitvami na zadnjih straneh.

2. Pripravimo napise imen osebnosti in prosimo bralce, da jih položijo na strani v slikanico (gre za pozornejšo opazovanje in spoznavanje osebnosti). Pogovarjamo se o tistih, ki jih že poznamo. Poskušajmo jih spoznati čim več!

PRIMOŽ TRUBAR (1508-1586) avtor prve slovenske tiskane knjige
 EDVARD RUŠJAN (1886-1911) pionir slovenskega letalstva
 JANEZ POLDA (1924-1964) smučarski skakalec
 JOŽE PLEČNIK (1872-1957) arhitekt
 HERMAN POTOČNIK NOORDUNG (1892-1929) raketni inženir in pionir kozmonavtičarstva
 SREČKO KOSOVEL (1904-1926) pesnik
 KRISTINA BRENKOVA (1911-2009) pisateljica in prva urednica knjig za otroke pri Mladinski knjigi
 IDA KRAVANJA – ITA RINA (1907-1979) mednarodno uveljavljena filmska igralka
 FRIDERIK IRENEJ BARAGA (1797-1868) misijonar in pisec prve indijske slovnice

RUDOLF CVETKO (1880-1977) sabljač, ki je kot prvi Slovenec osvojil srebrno medaljo na olimpijskih igrah v Stockholmu leta 1912

RUDOLF MAISTER (1874-1934) general in pesnik, borec za severno mejo

JANEZ VAJKARD VALVASOR (1641-1693) polihistor, avtor *Slave vojvodine Kranjske*, član Kraljeve družbe v Londonu

ALMA KARLIN (1889-1950) svetovna popotnica in pisateljica

BARON ŽIGA HERBERSTEIN (1486-1566) diplomat in zgodovinar, ki je Evropejcem predstavil Rusijo

3. Pripravimo kratke predstavitve osebnosti in prosimo bralce, da ugotovijo, za katere gre. (Moji primeri so povzetki iz Wikipedie)

(...) je prestopil k augsburški veroizpovedi in postal protestant. Začel je snovati in uresničevati zamisli za seznanjanje Slovencev z verskimi vsebinami s pomočjo tiska. To je omogočilo razvoj slovenske književnosti. Leta 1550 je začel s prvo knjigo Katekizem (lat. Catechismus), ki temelji na katekizmu Johanna Brenza (Catechismus in der windischen sprach). Še v istem letu je pripravil kratek Abecednik (lat. Abecedarium), saj se je zavedal, da mora ljudi najprej naučiti osnov branja in pisanja.

(...) se je ukvarjal tudi s kolesarstvom, nad takrat bujno rojevajočim se letalstvom pa ga je navdušila strokovna literatura s tega področja. Isto navdušenje ga je vodilo tudi na srečanje letalskih pionirjev septembra 1909 v Brescia, kjer je imel stik s piloti, tehniki, konstruktorji in dostop do letal. V Gorico se je vrnil z novim znanjem in rabljenim motorjem. Z bratom sta se takoj lotila izdelave letala. Z Edo I je (...) 25. novembra 1909 opravil več krajših poletov, najdaljši med njimi je bil 60 metrov na višini človeka.

(...) je na Tednu smuških poletov v Planici tekmovanju s skokom, dolgim 109 metrov, postal drugi Slovenec, ki je preskočil 100 metrov, s čimer je takrat postavil nov slovenski in jugoslovanski rekord. Leta 1950 je v Planici rekord še izboljšal s skokom, dolgim 114 m. Za Jugoslavijo nastopil na Zimskih olimpijskih igrah leta 1948 v Sankt Moritzu (41. mesto), leta 1952 v Oslu (16. mesto) ter leta 1956 v Cortini d'Ampezzo (24. mesto).

(...) je s premišljenimi posegi v urbano tkivo Ljubljane, z mostovi, uličnimi in parkovnimi potezami, provincialno habsburško mesto z baročnimi in secesijskimi poudarki spremenil v slovensko prestolnico. Kot njegova najpomembnejša arhitektura v Sloveniji je ovrednotena Narodna in univerzitetna knjižnica. Pri delu je izhajal iz globokega poznavanja različnih evropskih pa tudi neevropskih kulturnih in stavbnih tradicij. Poleg zgradb je oblikoval tudi različne izdelke umetne obrti in opremo knjig. Rad je uporabljal raznovrstne materiale, kar se najbolje vidi v cerkvah v Bogojini in na Barju.

(...) je moral na fronto, kot strokovnjak za mostovne in železniške gradnje je deloval v Galiciji, Srbiji, Bosni, na soški fronti in naposled ob Piavi; ker je zbolel za jetiko, so ga leta 1919 upokojili s stotniškim činom. Tedaj je na Tehniški univerzi na Dunaju začel študirati elektrotehniko in strojništvo, postal je inženir - specialist za raketno tehniko, posvetil se je načrtovanju prodora v vesolje in konec leta 1928 je (z letnico 1929) v Berlinu izšla njegova edina knjiga, *Problem vožnje po vesolju - raketni motor*, ki velja za eno temeljnih del prve generacije raziskovalcev vesolja.

(...) je bil v začetku svojega ustvarjanja predvsem pod vplivom moderne in impresionizma. Prevladujoči motivi v njegovi poeziji so bili Kras, mati in smrt. Kasneje je prešel v ekspresionizem, iz bežnih vtisov v disharmonično izražanje čustev. Razvil je vizionarno, družbeno in versko tematiko, ki je imela osrednjo idejo o osebni in kolektivni apokalipsi, ki je nosila v sebi očiščenje krivde in stvarjenje novega etosa. Leta 1925 je iz ekspresionizma prešel na konstruktivističen slog (Integrali 26). Pisal je tudi krajšo prozo in esejistiko.

(...) je bila pisateljica, prevajalka, prva urednica mladinske književnosti pri založbi Mladinska knjiga. Snov za svoja dela je jemala iz spominov na otroštvo in dom, NOB ter iz ljudskega izročila. Prevajala in urejala je slovenske in tuje pravljice ter pesmi, med drugim: Babica pripoveduje (slovenske ljudske pravljice), Mamka Bršljanka (svetovne ljudske pravljice), Lonček, kuhaj! (ljudske pravljice slovanskih narodov). Leta 2001 je izšla antologija kratke proze Obdarovanja. Slovenska mladinska književnost je po njeni zaslugi postala predmet literarne vede in predmet poučevanja na fakultetah v Sloveniji.

(...) se je rodila v Divači na Krasu. Ko je leta 1926 kandidirala za miss Jugoslavije, so jo opazili predstavniki nemškega podjetja Ostermayer iz Berlina. Povabili so jo na poskusno snemanje in še istega leta je debitirala v filmu *Kaj otroci prikrivajo staršem*. Njena kariera se je nato vzpenjala, vrhunec je doživela v filmu *Erotikon* iz leta 1929. Nastopala je v čeških in nemških filmih in postala ena najbolj znanih igralk v 30. letih 20. stoletja. V Divači so ji uredili spominsko hišo z muzejsko predstavitvijo v Škrateljnovi hiši.

(...) je najprej študiral pravo na Dunaju in nato teologijo v Ljubljani. Duhovnik je postal leta 1823. Kaplanoval je v Šmartinu pri Kranju in Metliki. Leta 1829 je cenzura potrdila njegov molitvenik Dušna paša, ki ga je napisal pred tremi leti. Leta 1830 je odšel v ZDA misijonarit med Indijance. Bil je posvečen v škofa v Cincinnatiju v Ohio, njegovo prvo škofovsko mesto je bilo Sault Ste. Marie, ki pa ga je prenesel v Marquette. V kripti stolnice v mestu Marquette je tudi pokopan.

(...) je bil po zaključku šolanja dodeljen 16. ogrsko (hrvaškemu) pešpolku, ki je bil nastanjen v Zagrebu in Bjelovaru; v njem je služil do leta 1913, ko je kot nadporočnik zaradi poroke izstopil iz vojske. Med vojaško službo se je večkrat udeležil sabljaških tečajev v telovadni in sabljaški šoli avstro-ogrske vojske v Dunajskem Novem mestu; nekajkrat je bil tudi inštruktor za sabljo in glavni učitelj na sabljaških tečajih. Po izstopu iz oboroženih sil se je zaposlil kot telovadni učitelj na državni gimnaziji v Gorici.

(...) je skupaj s srbskimi častniki uspešno vodil labotski odred in po zmagi prevzel poveljstvo koroškega obmejnega poveljstva v coni A plebiscitnega ozemlja. 18. septembra 1919 se je moral skupaj s svojimi policijskimi silami umakniti iz cone, ker bi lahko vplival na rezultat plebiscita 10. oktobra 1920. Uspešni poveljnik in osvoboditelj severne meje in Maribora se je razočaran vrnil v Maribor in se vključil v delo oblastnega odbora Narodne odbrane. Leta 1923 so ga prisilno upokojili kot divizijskega generala in ga odlikovali z redom belega orla z mečem III. stopnje.

(...) je bil po poklicu vojak, toda večino svojega življenja je zapisal znanosti, zbirateljstvu in preučevanju Kranjske, osrednjega dela današnje Slovenije. Tako je zapustil obširno

znanstveno delo. V svojih delih si je prizadeval pisati objektivno, vendar ga je vera v hudiča, čarovnice ipd. močno zaznamovala. Bil je eden prvih sistematičnih kartografov pri nas, tudi prvi, ki se je pričel ukvarjati z bakrotiskom in je ustanovil svoje grafično podjetje. Zbiral je instrumente, star denar in razne zanimivosti. O njegovi izobrazbi in bogastvu pa priča tudi mogočna knjižnica, v kateri je imel vsa takrat pomembna znanstvena dela.

(...) se je leta 1918 vrnila v Celje, kjer je ustanovila šolo za tuje jezike, dozorela pa je tudi odločitev za potovanje okoli sveta. Na pot se je pripravljala tako, da se je vadila v slikanju in se dodatno učila zemljepisa, zgodovine, naravoslovja, botanike in zoologije. Kupila je svoj prvi pisalni stroj, slovito Eriko, in novembra 1919 odšla na pot okoli sveta, zdoma je bila vse do leta 1928. Ves čas je pisala in objavljala v nemščini, zbirala predmete in jih pošiljala domov. Nekateri ohranjeni primerki z njenih potovanj so v Pokrajinskem muzeju v Celju. V zadnjih letih je zanimanje za to svetovno popotnico in pisateljico vse večje.

(...) je leta 1549 na Dunaju v latinščini izdal knjigo *Rerum moscoviticarum commentarii* (slovensko Moskovski zapiski), eno prvih evropskih del o ruskih razmerah in zgodovini. Prevedena je bila v številne jezike. Italijanska verzija je bila izdana leta 1550 v Benetkah, različica v nemščini pa je izšla leta 1557 na Dunaju. Njegovo drugo pomembno delo ima naslov *Čudeži narave*, napisal pa je tudi rodovnik svoje družine.

4. Predlagajmo še druge znamenite Slovenke in Slovence z različnih področij, tudi sodobne, in utemeljimo svoj izbor.

NADALJNE SPODBUDE ZA BRANJE:

Gornje gradivo je moj avtorski del učne enote, ki sem ga pripravila v soavtorstvu z Vesno Mikolič v :

Mikolič, Vesna in Jamnik, Tilka: ***S Tilko v svet slovenščine. Učbenik in delovni zvezek za osnovno šolo.*** [ilustracije Andreja Gregorič]. Koper : Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Annales ZRS ; Ljubljana : Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, 2022.

mag. Tilka Jamnik